CHRISTIAN DAVID

St. Paul
Pekl
Moravian
(Bh)
1700 - 1829

CHRISTIAN DAVID
Sv. Saml. Sekt. Herrnhut (Br.) 1700-1829

Något

om den genom Brödra-Historien

bekandte

Christian David:

hämtadt och öfwersadt

ur Herr Wesleys Engelska-Journal;

med et och annat Tillägg

af

en som — efter Pauli råd — gärna såg, at man pröfwade all ting, och behölle det godt är.

B. W. Wohlfahrt

GÖTHEBORG,
Tryckt hos Lars Wahlström, 1800.

En af Sakens skriftar

Tria sunt studii Theologici primaria Capita:
Oratio, Meditatio, Tentatio.

Så tänkte en bekandt Lutherſk Theolog för 200 år sedan. — Lycklig den, som hunnit til den Öfwertygelse och det Beslut:

Herefter skall blí'
min Theologie:
så fattig jag är
enfaldigt förtröſta
på Frälsaren kär.
Jag mig nu anser
för Hans återlöſta;
Jag wet intet mer.

1 Cor. 2: 2.

Äldre och nyare Brödra-Historien, eller kortt Berättelse om Evangeliska Brödra-Uniteten i forntiden, och förnämligast i det Adertonde Seklet, författad af David Cranz är nu snart i en tid af trettio år bekandt nog så wäl här i Sverge, som i andra Länder. Christian David, hwars Namn och Lefnadsomständigheter så ofta berörés i denſamma, (se Nyare Hist. §§. 4, 8, 14, 15, 18, 57, 70, 86 o. ſ. w.) kan altså icke wara obekandt för dem, som läſt denna Historie.

Huru stort wärde den nitiske Evangeliske Predikanten Herr Wesley i England satt på Bekandtskapen med honom, läſer man uti en af de Swenska Öfwersättningar, som förledit år lämnat Bok-pråſſen,*) hwareſt det ibland annat heter: "Det är nog märkwärdigt, at en så lärd och med gåfwor utrustad man, som Herr Wesley, ansåg det för en besynnerlig lycka, at syra gånger få höra Christian David, en Timmerman, predika. — Han sista Predikan gjorde sådant intryck hos honom, at han straxt skref up deß innehåll;

*) Historien om den i England år 1795 upprättade Missions-Societeten, tryckt i Stockholm, 1799. Se Öfwersättarens Företal dertil, ſid. 22-28.

och sannolikt är hon ock den enda, som efter denne rätt Apostoliske man är til finnande." Detta skedde då Wesley år 1738 uppehöll sig några dagar i **Herrnhut.** Wid det tilfället umgicks han flitigt med de Mähriske Emigranter, som här satt sig neder. Hwad de sade honom, om Herrans wägar med dem, teknade han sig til minnes i sin Dagbok. Följande berättar han sig där hafwa hört af **Christian Davids** mun, hwartil Swenske Öfwersättaren ännu bifogat en och annan hithörande Anmärkning.

Jag är född d. 31 December år 1690 i Senftleben i Markgrefskapet Mähren, hwaref, som bekandt är, den Romersk-Catholska Religionen är den mäst rådande. I min ungdom hörde jag någon säga och bedyra, at **Påfwen wore Antichrist.** Det författe mit hjerta i en besynnerlig oro. Jag upsökte alla Lutherska Böcker, som woro skrefna emot Påfwen, och las dem. Ej mindre forskade jag uti alla Påfwiska Skrifter, som woro skrifna emot Luther. Jag märkte wäl, at de Påfwiske lägo i willfarelse; men jag kunde icke öfwertala mig, at Lutheranerne hade rätt. Deras Lära om **Rättfärdiggörelsen genom Tro, utan alt tilgörande af Gär-**

ningarna war mig aldeles obegripelig. Så behagade mig ock ej, at man talade så mycket om Frälsaren. Jag började grubbla öfwer Jesu Gudom, gick til råds med mit arma förnuft och wille gerna genom slutsatser göra mig klart, huru det war mögeligt, at den Menniskan Jesus wore Guds Son. Men ju mer jag så förnuftlade, ju mer förwicklade jag mig, tils jag ändteligen råkade uti en sådan fiendskap emot den dyre Frälsaren, at jag ock icke kunde tåla, at man nämde Hans wälsignada Namn. Jag blef innerligen förargad deröfwer, wämjade derwid, hwar och en Ton ditåt upwäckte hat hos mig, och jag tog mig wäl i akt, at ej skriftteligen eller munteligen nämna Honom, eller at med wilja läsa en Bok, hwaruti jag kunde förmoda, at Hans Namn förekom.

I denna Sinnesförfattning gick jag utur mit Fädernesland, för at som Timmermans Gesäll anträda Profeßions resor. Jag for under största Själaoro igenom många Orter och Länder, sökte Frid; men fann ingen. I detta mit arma hjertas tilstånd blef jag bekant med några Judar, med hwilka jag inlät mig i samtal öfwer Religions ämnen. Deras inkast emot nya Testamentet ökte än mer mina twifwelsmål.

Då jag nu aldeles ej såg någon utwäg för mig, at finna hwad jag sökte; så beslöt jag ändteligen, at med nogasta eftersinnande läsa det Gamla Testamentets Skrifter och se, om de Prophetier, som där förekomma, också werkeligen gät i fullbordan. Herren gaf då sin nåd dertil, at jag icke endast öfwertygades: ja, de äro uppfyllda; utan at jag ock sålika såg: på Jesus af Nazareth äro de uppfylda, och kunde tro: denne är Christus lefwandes Guds Son.

Men det warade ej länge; så upkom et nytt twifwelsmål. Huru är det med de der nya Testamentets Prophetier? Äro de äfwen så Gudomeliga och så rigtiga, som de i Gamla Testamentet? - - så frågade åter mit twiflande hjerta. Jag grep til samma utwäg, som redan en gång tilförrene stillat min oro, las flitigt och med största uppmärksamhet nya Testamentets Skrifter, och fann mig öfwertygad äfwen om deras Gudomelighet.

Ju mera jag nu sysselsatte mig med Bibeln, ju mer jag jemförde Skriften med Skriften, ju mer blef jag öfwertygad om, at denna den uppenbarada Sanningens Bok är skrefwen af Guds Män, rörda af Hans Ande. Det oaktadt saknade min själ Friden,

och jag trodde, at jag ej heldre förr skulle finna den, än jag uppenbarligen afsagt de Päfwiska willfarelserna, hwarföre jag ock i Berlin aldeles gick ut ifrån den Romerska Kyrkan. *)

Nu förde jag en alfwarsam sträng wandel, och las och bad och werkade alt hwad mögeligit war, för at styra mit inneboende fördärf; — men förgäfwes! Jag war en syndens Träl. Jag suckade under deß Bojor, och fann äfwen så litet Själaro i de Lutherska Kyrkorna, som förut i de Romerska.

Min nöd steg til det högsta. Under mycket fåfängt bemödande, at förskaffa mig frid, fattade jag det besynnerliga beslut, at blifwa Soldat. **) Jag trodde, at jag i det ståndet skulle få flera mellanstunder, för at läsa och bedja, än wid mit handtwerk. Jag hade nu ej mer, än Nya Testamentet och en Sångbok; men det warade ej länge, så togos de ock ifrån mig. Det gick mig obeskriſweligen nära. Jag såg nu, at jag på den wägen högeligen bedragit mig, och war glad, at jag efter 6 Månader åter kom lös från Krigstjensten. Nu arbetade jag åter på mit handtwerk. På mina resor kom

*) En Lutherſk Prest därstädes, wid namn Schmidt, tog honom första gången til Herrans heliga Nattward.

**) Han biwistade då Belägringen wid Stralsund.

jag til Görlitz i Sachsen. Här öfwerföll mig en swår sjukdom och jag kunde i 5 månaders tid icke röra hwarken hand eller fot. En därwarande Prest, Pastor **Steder**, *) bewiste mig mycken ömhet. Han besökte mig dageligen och war et wälsignadt redskap, genom hwilket jag blef bekant med Evangelio om nåden i Jesu Christo. Här fann jag nu den **Frid**, som jag så länge sökt, och blef förwißad om **mina Synders förlåtelse.**

Med denna **Försäkran** gick det ej så **fort**, at jag skulle kunna säga: jag bekom den i et ögnablick. Det blef efter handen, **så småningom**, ljust uti mit hjerta. Som en sakta ström utbredde Herrans Frid sig öfwer mig. (Esa. 66: 12.) I början kände jag ännu mångfaldig och stor oro, emedan jag ej insåg, at kraften af den undfångna Nåden egenteligen består deruti, at **Synden icke mer kan warda wäldig öfwer oß.** (Rom. 6: 14.) Jag tänkte, at sedan jag fått försäkran om Syndernas förlåtelse, så skulle jag med rätta aldeles icke mera **känna**

*) Torde wara orätt fattadt af Herr Wesley, och heta Schwedler eller Schäfer, med hwilke Prester, jemte Herr Rothe, han här blef bekant. Ifrån Pastor Schwedlers Församling i Niederwiese hade han sin Hustru Anna Elisabeth, som afsomnade år 1745. Med henne hade han 5 Barn, som alla före honom blifwit hämtade hem til Frälsaren.

eller **erfara** någon **syndig böjelse.** Ännskönt jag nu wiste med mig, at detta onda icke mera hade något **wälde** öfwer mig; så blef jag likafullt wäl warse, at det **bodde uti mig.** (Rom. 7: 18.) Jag blef ofta frestad, dragen och lockad af **min egen Begärelse;** (Jac. 1: 13, 14.) men behöll segren. Men då Lustarna åter ofta bestormade mig; så försattes jag deröfwer i mången nöd. Jag fruktade, at til slut blifwa aldeles öfwerwunnen. Ofta upsteg åter en twiflan, om det ock stode rätt til med mig; ty jag insåg ej, at satan egenteligen blott frestar dem, som blifwit ryckta utur hans magt och försatte i Guds älskelige Sons Rike. Satans trälar lyda honom willigt. Af dem begär han mången gång icke så mycket, som af dem, hwilka kastat hans kedjor ifrån sig; ty han wet, at de förre höra honom til och tjena honom så wäl i det större, som mindre. Men de Själar, som stå i Jesu gemenskap, söker han än med list, än med magt, at bringa utur deras Fäste och under sit wälde. Den Sanningen hade jag då ännu ej fattat. Ännu i längre tid insåg jag ej, at det wore twå olika saker, at **wara rättfärdiggjord,** och at **altid hafwa en lifflig försäkran om sina synders förlåtelse.** Jag erin-

brade mig icke, at Frälsaren redan före sit Lidande sade til sina Lärjungar: I ären rene! (Joh. 13: 10. 15: 3.) och derigenom gaf dem den kraftigaste försäkran om deras Rättfärdiggörelse, då likafullt ännu mången Dunkelhet, Fruktan och Twiflan förblef i deras hjertan, tils de på Pingestdagen erhöllo Beseglingen på Barnaskapet.

Åtskilnaden imellan begge deßa den Heliga Andas Werkningar war mig då ännu förborgad. Och emedan jag icke altid hade den åfwannämda känbara försäkran i mit hjerta; så twiflade jag ofta högeligen, om jag wore rätt benådad.

När jag åter kom til hälsan, beslöt jag at gå tilbaka til Mähren igen och predika Christum för mina Slägtingar,*) och sedan jag ock werkeligen fullföljt min föresats, kom jag åter tilbaka til Görlitz, hwarest jag förblef i 5 år. Wid denna tiden war i denna stad och i Granskapet på Landet en stor upwäckelse. Under samma tid gjorde jag twänne gånger et besök i min födelsebygd. Antalet på dem, som här hörde Ordet om Christo, tiltog ansenligen, och åtskillige lofwade mig, at gå ut, för at uppenbarligen bekänna Christum, så snart Herren öppnade dem en dörr dertil.

*) Det war i följd af et Löfte, som han gjort Herren under sin Sjukdom.

Sedan jag kommit tilbaka ifrån min tredje resa til nämde ort, skref Grefwen af Zinzendorf til Görlitz til en Theologie Candidat wid namn Rothe, som då war Informator i et Adeligt hus, och kallade honom til Kyrkoherde i Berthelsdorfska Församlingen, som hörde under hans Gods och hwarest Kyrkoherde beställningen nyligen blifwit vacant. Herr Rothe följde Kallelsen, och talade wid det tilfället med Herr Grefwen om mig. Högbenäldte Herre bad mig komma til sig. Jag hörsammade hans begäran, och efter några Samtal med honom, sade han til mig: **hindra icke Edra wänner, at komma til Eder: så många som behaga. Jag will förskaffa dem Land at bebo; och hwad de mera behöfwa, gjer Jesus dem!**

Straxt gick jag åter tilbaka til min hemort, och sade mina wänner, at Gud hade gifwit dem utsigt til et ställe, dår de kunde bygga deras hyddor. Tio stycken gingo genast med mig: Tio kommo året derpå, och ändteligen ännu många flere. Detta wäckte upmärksamhet hos de Påfwiske. De förstörde och nedrefwo mina Föräldrars hus och utlofwade et Premium för den, som kunde lämna mig i deras händer. Men det afhöll mig

icke, at ännu 11 gånger gå osörskräckt dit, och så många som wille, förde jag med mig til min Fristad. Ändteligen blef wägen dis så bekandt, at många gingo dit allena.

Nu (1738) äro 16 år förflutna, sedan wi bygde det första huset här. Då det tilstaddes oß at wälja, om wi wille bo i Berthelsdorf eller för oß sjelfwa; så slogo wi wåra Hyddor op wid Landswägen utom byen i hopp, at där få tilfälle säga mången Resande et ord om Jesu. Redan de första 2 åren steg wårt Antal til 150 personer.

Wid denna tiden kom jag i en förtrolig bekantskap med en **Calwinist**. Så småningom bragte han mig derhän, at jag i Läran om **Utkorelsen** fullkomligen tänkte, som han; och igenom mig blef ock större delen af mina wänner lika tänkande. Herösfwer kommo wi i mycken nöd. Många råkade uti en ängslig twistan, och då jag wille trösta dem med **Guds kärlek**, swarade de mig: Kanske har Gud ingen kärlek til oß! Kanske hatar han oß af ewighet! Han har kanske ej utwalt oß, utan förkastat oß! — huru kunne wi då sätta någon tilförsigt til Honom.

Då Herr Greswen märkte detta, rådde han mig, at gå til en i granskapet boende

Prest, wid namn **Steinmetz**, och tala med honom öfwer den saken: **om Christus wore död för alla?** Jag gjorde så, och blef fullkomligen öfwertygad om den wigtiga Sanningen, at **Nåden wore allmän.** När jag kom tilbaka, höll Grefwen en sammankomst med oß, då wi under bön och tårar ransakade den Heliga Skrifts witnesbörd och de Efterrättelser, som hon lämnar oß om hela Guds hushållning med Menniskorna alt ifrån Skapelsens tid, och wi blefwo alle genom Guds Nåd öfwertygade, at **Gud icke will någon Syndares död.**

Någon tid derefter wände **Jesuiterne** sig til Kejsaren och föregåfwo, at Grefwen af Zinzendorf förförde folket i Mähren och Böhmen til utwandring. Man sände derföre en Commission til **Herrnhut**, för at utforska Sanningen af detta föregifwande, och wi framlade för densamma saken i sit rätta ljus.

Skada war det, at wid denna tiden ljumhet, tröghet och et afkalnande uti den första kärleken började insmyga sig ibland oß. Nästan öfweralt omkring oß insomnade både **Lutheraner** och **Calwinister.** Man talade och predikade om **Tron**, och ingen **Lefwernes-Förbättring** märktes. Detta

flora Mißbruk af den Evangeliska Läran: Christus för oß, wille wi afhjelpa derigenom, at wi merändels talade om Christus i oß. Wår beständiga undersökning hos Själarne gick derpå ut: har Christus wunnit en Gestalt i Eder? *) Är Guds Beläte åter upprättadt i Eder? Är Syndens kropp til intet gjord i Eder? Åren I fullkomligen försäkrade, at I ståen i nåd hos Gud? Upstiger hos Eder ingen farhåga och twifwel i det afseendet? På hwad wis och wid hwad tid erhöllen I denna Försäkran? — Om den, som icke fullkomligen kunde beswara deßa frägorna, trodde wi, at der ännu fattades hos densamma den sanna Tron, och wi tillåto en sådan icke, at gå med oß til den Heliga Nattwarden.

Detta war wår gång, då jag för ungefär 5 år sedan reste til Grönland. På wägen dit gjorde jag bekantskap med en Dansk Minister, som sedan underhöll brefwexling med mig: och ehuru han icke war et Guds Barn, ty han lefde i grofwa Laster; så betjente sig dock Herren också af hos

*) Enligt Luthers Öfwersättning af Gal. 4: 19. "Meine lieben Kinder, welche ich abermal mit Aengsten gebähre, bis daß Christus in Euch eine Gestalt gewinne." — ἄχρις οὗ μορφωθῇ χριστὸς ἐν ὑμῖν.

nom, at ställa mig Rättfärdiggörelsens nåd i et större ljus, än jag hittils insett den. Han öfwertygade mig, at då wi wille undwika en Afwåg, hade wi råkat på en annan, ej mindre farlig. **Christus i oß och Christus för oß** måste predikas på en gång och tillika. Dock först och förnämligast **Christus för oß.** Det wore Grundstenen i Sion, på hwilken hela Byggnaden hwilade.

Nu började jag at beskåda saken uti et klarare ljus. Jag insåg, at wi ej få lof at blanda det uti Rättfärdiggörelsen, som wi **känne**, och ännu mindre det som wi **göre**. Jag insåg, at man just icke måste påstå, at de, som wilja wärdigt åtnjuta den Heliga Natwarden, måste hafwa en wißhet om deras Nådastånd, som är wida öfwer **all** fruktan och twifwel, och at de litet eller egenteligen aldeles icke få lof at känna den inneboende Syndens böjelser. Jag lärde nu at anse den stora Gåfwan, at hafwa en Tro, som besegrar all fruktan och twifwan, såsom en hel annan sak, än Rättfärdiggörelsens Nåd, och såg, at en sådan frimodighet ofta först följer länge efter den för sig gångna Rättfärdiggörelsen, och at det icke fordrades, at ej **känna** någon synd mer, då man wore rättfärdiggjord; men wål, at man icke lät **beherska** sig af synden.

Nu bekom jag sjelf en **fullkomlig försäkran** om Nåden. För flera år tilbaka hade jag wäl erfarit Syndernas förlåtelse och erhullit et wißt mått af Guds Frid; men ännu icke **Andans Besegling**, som betager all fruktan och twifwel.

Under alla Öfningar och prof, hwilka jag hittils genomgått, hwilade min tro i Christo och i den Försoning Han fullkomnat. Blandade sig ännu någon gång en slags fruktan i min tilförsikt, het det någon gång oförmodadt i mit hjerta: hoppas Du ej för mycket? Är Du ock trogen och redelig nog? Befant sig ock min sjål ännu i mången mörk och bedröfwad stund; så upgick ju längre ju mer et Ljus, i hwars glants jag lärde at inse mången sak helt annorlunda, än tilförene. Jag erfor nu, at det, som jag hittils så ifrigt hade lärt andra och warit så fast öfwertygad om, icke **wäsendteligen** hörer til Rättfärdiggörelsen, nemligen en djup hjertats förkrosselse, en genomträngande smärta öfwer synden, en widlyftig Bot och Bättring och tilberedelse til tron: ja, at där, hwaresr den fria Guds Nåd i Christo predikas, där kan en syndare bliswa fattad mit i loppet af sina utswäfningar och förr bringas til erfa-

ren-

renhet af rättfärdiggörelsen, än en själ, som mödar sig i sina wägars mångfaldighet.

Då jag kom tilbaka ifrån Grönland til Herrnhut bekräftade sig hos mig och flere denna gudomeliga Sanning, och Erfarenheten lärer oß, at den okonstlada Predikan om den för oß korsfäste Frälsaren är en Guds kraft til salighet, som förändrar hjertan, föder dem på nytt och bereder dem til en Guds bo-ning i andanom. Och, så winner Christus en G.stalt i oß.

Hittils utur Herr Wesleys Journal.

Utur Biskop Spangenbergs Leben des Herrn Grefen von Zinzendorf (7ter Theil p. 1867, 1868.) kan ännu följande witnesbörd om Christian David anföras: - - - Han war, heter det här, en Jesu Christi Tjenare, som, på sit sätt, icke hade sin like. Man plägade säga: wi hafwe blott en Christian David. Allestädes, hwarest han uppehöll sig, hade han dag och natt et hjerteförtroligt umgänge med wår Herre Jesu Christo, hwilken han med glädje tjente. Bibeln war honom en så kär Bok, at han aldrig blef mätt af at läsa däri, och han fann där altid föda för sin själ, intil sin saliga

ändalynkt. Han ärkände och bekände med blygsel och böjelse, at han war en arm syndare; men lät det icke afhålla sig ifrån Frälsaren, utan det gjorde honom desto mer full af tilförsikt i tron til honom, som undfår Syndare. Han war aldrig fåfäng; och då han tog sig något före, skedde det med drift, och han war snart färdig dermed. Då han trodde, at han, efter sin Herres sinne, borde göra et och annat til sin Nästas bästa; så lät han ej något afhålla sig derifrån. Hade han anbefaldt arbete, så gjorde han det med flit; hade han intet, så skaffade han sig sjelf något at göra. Han felade wißt ofta; men då han insåg, hwaruti han ej träffat det rätta; så bekände och ångrade han sit fel, sökte Frälsarens hjerta, och då han blifwit tröstad af Honom; så fortsatte han sit lopp med glädje.

Man berättar om honom, at då han på resan til Grönland war buden til Middag hos en wiß Biskop i Dannemark, och denne senare frågade honom: hwilka Högskolor han frequenterat? — swarade han enfaldigt: de samma som Fiskaren Petrus. I Köpenhamn bewiste de Kongeliga honom mycken Nåd. Han hade ofta Audi-

ence hos dem, och de behagade samtala med honom öfwer wigtiga Religions ämnen.

Så wäl i sit Fädernesland, som öfwerhufwud i Tyskland, Lifland, Dannemark, Holland, England, i Grönland, där han 3ne gånger warit, och i America war han många både Christne och Hedningar til wälsignelse. Det war honom något lätt och angenämt, at gå til fots hela 100 tyska mil, endast för at winna en Själ för Frälsaren.

Sin wandringsstaf nedlade han i **Herrnhut**, hwarest han medwerkat til förnyandet af den utaf hans förfäder år 1457 börjada **Evangeliska Brödrakyrkan.**

Dagen förr än han affomnade, höll han med sina närmaste förbundna en **kärleks-måltid**, och war derwid rätt munter, ehuru han redan flere dagar warit sjuk. Natten derpå war han i et beständigt samtal med sin Herre och Frälsare. Då några versar sångos wid hans säng, instämde han sjelf med, och utbad sig sedan sina Bröders wälsignelse til sin hädanfärd. Sedan han erhållit den, **somnade** han, den 3 Febr. 1751, stilla och saligt **in**, som wi sjunge, **i Christi Sår.** Han upnådde en ålder af 60 år, 1 månad och 3 dagar. Hans qwarlämnada Hydda behöll ännu et Patriar-

chaliskt utseende. Den 6:te Febr. — beledsagades hans jordiska öfwerleswor til sit hwilorum på Herrnhuts Begrafningsplats eller Gottesacker. Begrafningstalet hölts af Biskopen **Johannes af Wattewille.** En Sång författades, at nyttjas wid detta tilfället, som börjades med deßa Orden: **Christian David, Herrans Tjenare - -** och slöts med deßa: **gack in i Din Herres Glädje!**